

Bildet som ikke skulle vært tatt, nok en gang

Av bibliotekar Johan Ellefsen, Oslo

I et innlegg i Aftenposten 21. mai som var et svar på min kronikk «Bildet som ikke skulle vært tatt», uttrykkes bekymring over en bok som skal utgis av Akershus Slotts Venner, og som kommende generasjoner kan henvise til som «historisk riktig». Det siktes til en jubileumsbok som skal utgis i september. Mitt bidrag til den er en bibliografi over Akershus. Enkelt forklart betyr det at jeg har samlet og registrert hva andre har skrevet. Om tilbakeleveringen av Akershus og bildet til Johannes Stage har jeg funnet endel avisoppslag, og det er disse som ligger til grunn for min artikkel, som rett og slett er et biprodukt av arbeidet med Akershus-bibliografien. Etter kronikken har jeg fått endel tilleggsopplysninger som jeg synes det kan være interessant å meddele videre.

Valget av tittel er gjort med tanke på at både kaptein Hamel og Terje Rollem motsatte seg fotografering. I Terje Rollems avdeling som marsjerte inn på Akershus 11. mai, befant det seg et medlem som vi må ha lov å betegne som litt udisiplinert, en menig Milorg-soldat som var venn av fotograf Stage, og som hadde tipset ham om at han ville kunne få tatt noen spesielle bilder hvis han passet på å være til stede. Milorg-soldaten fortalte det til sin troppssjef, som igjen underrettet Rollem. Rollem ønsket derimot ikke noen fotograf, og denne beskjeden gikk samme vei tilbake til Stage, som imidlertid fikk høre av sin venn at han kunne jo for sikkerhets skyld komme likevel. Men det er vel ingen som vil holde denne oppsetsighet mot Milorg-mannen når vi vet at resultatet førte til et bilde som er blitt en del av vår nasjonale kulturarv.

Jeg oppholder meg lenge ved antrekket til Milorg-mennene. De gikk i sivile klær, men var forsynt med et armbind på venstre arm. Genève-konvensjonen godkjente dem derved som re-

gulære militære tropper. Men Genève-konvensjon eller ei, tyskerne likte ikke antrekket.

En historie viser hvilken vekt tyskerne la på uniformer: Selv om det var avtalt overtagelse mellom nordmennene og den tyske kommandanten, ville han likevel ikke delta da det ankom en flokk sivilt antrukne hjemmefrontfolk med armbind, i stedet for militære, uniformerte mannskaper under militær, uniformert ledelse. I stedet sendte han – ikke sin nestkommanderende offiser, men sin ikke-kommanderende forvaltningssjef Nichterlein til å gjennomføre seremonien. Derved slapp kommandanten selv å nedverdige seg, og samtidig nedverdiget han nordmennene ved å sende en «ikke-kommanderende» offiser til overrekkelsen. Dette betyr at Nichterlein ikke var kommandant på Akershus. Historien gjenspeiler ikke virkeligheten helt. Den egentlige kommandanten var en offiser av høyere grad som hadde trukket seg ut fra Akershus til et anvist leirområde ved Sognsvann. Nichterlein var derfor den offiser med høyest rang som var blitt igjen på Akershus, og dermed falt det i hans lodd å tilbakelevere festningen.

Jeg håper det ikke er upassende å minne om noe vi ikke ser på bildet, men som like fullt var til stede på Akershus den minneverdige stunden 11. mai, nemlig en avdeling av de norske infanteritroppene som var kommet fra Sverige. Fra høsten 1943 var det i Sverige oppsatt og utdannet infanteristyrker under dekknavn av «reservepoliti». I 1945 utgjorde disse styrkene ca. 13 000 mann, som umiddelbart etter kapitulasjonen rykket inn i Norge. En enhet hadde overnattet i brakker på Grev Wedels plass natten mellom 10. og 11. mai, og befant seg på Akershus festning da Terje Rollem og hans Milorg-avdeling marsjerte inn på festningsområdet.

Den hele og fulle historien om bildet er fremdeles ikke fortalt. Og den «sanne» historien tror jeg ikke lar seg fortelle. Dertil er det for mange motstridende versjoner.